

Л.Д. Павловська
В.М. Ходаківський

**ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

Монографія

Житомир «Полісся» 2015

УДК 330.322:631.16

ББК: 65.050

П 12

Друкується за рішенням Вченої ради факультету економіки та менеджменту Житомирського національного агроекологічного університету, протокол №10 від 26.06.2014 р.

Рецензенти:

В. Г. Андрійчук – д.е.н., професор, академік УААН (Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана)

О. В. Скидан – д.е.н., доцент (Житомирський національний агроекологічний університет)

М. М. Клименюк – д.е.н., професор (Житомирський економіко-гуманітарний інститут «Університет Україна»)

Павловська Л. Д.

П 12 **Інвестиційне забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств / Л. Д. Павловська, В.М. Ходаківський. – Житомир: Вид-во «Полісся», 2015. – 236 с.**

ISBN 978-966-655-735-6

Досліджено теоретико-методологічні і науково-практичні аспекти інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Уточнено понятійний апарат проблеми дослідження, зокрема трактування сутності інвестицій, інвестування та ефективності інвестицій; удосконалено методику оцінки рівня інвестиційного забезпечення підприємств; встановлені найсуттєвіші фактори, які визначають рівень інвестування економічного розвитку сільськогосподарських підприємств та виявлені проблеми їх інвестиційної діяльності; проведена діагностика та обґрунтовано алгоритм моніторингу інвестиційних ризиків економічного розвитку підприємств; визначені стратегічні напрями поліпшення інвестиційного забезпечення їх економічного розвитку.

Для науковців, викладачів, аспірантів, магістрів, студентів, керівників, спеціалістів та працівників національної економіки.

УДК 330.322:631.16

ББК: 65.050

ISBN 978-966-655-735-6

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	5
1.1. Поняття, значення, види та джерела інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств.....	9
1.2. Ефективність інвестицій як основа економічного розвитку сільськогосподарських підприємств.....	32
1.3. Методичні аспекти оцінки інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств.....	51
РОЗДІЛ II. СУЧАСНИЙ СТАН ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	72
2.1. Проблеми економічного розвитку сільськогосподарських підприємств.....	72
2.2. Сучасний стан, технології та програми інвестування в сільськогосподарські підприємства.....	89
2.3. Оцінка інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств радіаційно забруднених територій.....	114
2.4. Ефективність інвестицій у економічний розвиток сільськогосподарських підприємств.....	123
РОЗДІЛ III. НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У	

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	138
3.1. Моделювання інвестиційних ризиків економічного розвитку сільськогоспо- дарських підприємств.....	138
3.2. Розробка кадастрової системи на право інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств.....	152
3.3. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств.....	166
ВИСНОВКИ.....	182
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	186
ДОДАТКИ.....	212

ВСТУП

Основним механізмом реалізації стратегічних цілей економічного розвитку підприємства, інструментом активізації інноваційної діяльності та ключовою умовою зростання ринкової вартості його активів виступають інвестиції. Розуміння суті й технології процесу нарощування та використання капіталу дає змогу підприємствам ефективно здійснювати виробничу та фінансову діяльність, раціонально використовувати матеріальні, фінансові й трудові ресурси. Вагомого значення нині набувають інвестиції в сільському господарстві, які характеризуються капіталомісткістю виробництва продукції, різноманітністю форм і особливостей залучення й використання, значним періодом між початком інвестування та отриманням ефекту від них. В умовах ринку інвестиційне забезпечення економічного розвитку стало запорукою формування конкурентоспроможності як окремих сільськогосподарських підприємств, так і аграрного сектора економіки в цілому.

Враховуючи зазначене, належне інвестиційне забезпечення є об'єктивною умовою ефективної діяльності вітчизняних підприємств, переходу до нової якості їх економічного розвитку, що вказує на необхідність застосування сучасних принципів та методів здійснення цього процесу. Відтак, проблема формування адекватного сучасним умовам інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств потребує ґрунтовного дослідження.

Питанням теорії та практики інвестиційного забезпечення розвитку підприємств приділено значну увагу вітчизняними та зарубіжними вченими-економістами. Дослідженням зазначеної тематики займалися такі відомі зарубіжні вчені, як Ю. Брігхем, Л. Гітман, В. Паретто, П. Самуельсон, У. Шарп та ін. Питання інвестиційного

забезпечення розвитку підприємств відображено у працях багатьох вітчизняних вчених, серед яких: В. Геєць, М. Герасимчук, І. Крейдич, І. Лукінов, О. Мертенс, А. Пересада, П. Рогожин, В. Савчук та ін. Проблеми інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств вивчали В. Андрійчук, І. Вініченко, С. Гуткевич, М. Дем'яненко, М. Кісіль, М. Коденська, Є. Ланченко, Ю. Лупенко, Г. Підлісецький, О. Поліщук, О. Ролінський, П. Саблук та ін. Проте, недостатньо дослідженими залишаються питання розробки методичного підходу до інтегральної оцінки інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств, удосконалення методики діагностики та обґрунтування алгоритму моніторингу інвестиційних ризиків їх економічного розвитку; формування організаційного механізму інвестиційного забезпечення аграрних підприємств у зоні радіаційного забруднення тощо. Це зумовило необхідність проведення окремого наукового дослідження.

Метою даного дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств. Відповідно до мети поставлено та вирішено такі завдання:

- уточнити понятійний апарат проблеми дослідження, зокрема трактування сутності інвестицій, інвестування та ефективності інвестицій;
- удосконалити методику оцінки рівня інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств;
- визначити фактори, що найсуттєвіше впливають на інвестування економічного розвитку сільськогосподарських підприємств та виявити проблеми їх інвестиційної діяльності;

- здійснити діагностику інвестиційних ризиків економічного розвитку сільськогосподарських підприємств на основі удосконаленого підходу;
- запропонувати методичний підхід до інтегральної оцінки інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств;
- надати пропозиції щодо формування організаційного механізму інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств у зоні радіаційного забруднення;
- обґрунтувати алгоритм моніторингу інвестиційних ризиків економічного розвитку сільськогосподарських підприємств;
- сформувати стратегічні напрями поліпшення інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Об'єктом дослідження є процес інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств Житомирської області. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Теоретико-методологічною основою дослідження є системний підхід та діалектичний метод пізнання, які застосовувалися для вивчення фундаментальних положень економічної науки щодо особливостей інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств. З метою аналізу кількісних та якісних показників інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств використано статистико-економічний метод, а саме його прийоми – групування (для ідентифікації основних проблеми інвестиційного забезпечення досліджуваних підприємств), графічний (для наочного відображення отриманих результатів), порівняння (для конкретизації та уточнення

понятійного апарату дослідження), кореляційно-регресійний аналіз (для вивчення множинних зв'язків між інвестиційним забезпеченням та економічною ефективністю сільськогосподарських підприємств). За допомогою монографічного методу досліджено особливості інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Розрахунково-конструктивний метод, зокрема його прийоми екстраполяції, інтегральних індексів, аналітичних розрахунків, оцінки різних варіантів вирішення питань та евристичний використано для оцінки ризиків інвестиційної діяльності та побудови кадастрової системи інвестиційного забезпечення окремих сільськогосподарських підприємств. При використанні абстрактно-логічного методу (приймів індукції та дедукції, аналізу та синтезу, співставлення, програмування і прогнозування) розроблені рекомендації щодо економічного поліпшення інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств. При обґрунтуванні багатоваріантності інвестиційного забезпечення досліджуваного підприємства використано економіко-математичний метод (прийом математичного програмування). За результатами використання соціологічного методу (приймів анкетування та соціометричного опитування) з'ясовано стан та основні пріоритети інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Сформульовані та обґрунтовані положення й рекомендації є підґрунтям для розв'язання теоретичних та практичних проблем інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Поняття, значення, види та джерела інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств

Активізація інвестування є одним із основних чинників розвитку економічного потенціалу країни. Виходячи із зазначеного, посилення інтенсивності інвестиційної діяльності є одним із першочергових завдань для розв'язання господарських проблем [37; 58, с. 317; 72, с. 7; 166; 171, с. 226; 203, с. 448; 237]. Внаслідок розв'язання даної проблеми формуються передумови для відтворення в якісному та кількісному контексті виробництва, підвищення його ефективності, що в свою чергу сприяє зміцненню конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Наявність у науковій літературі широкого спектру підходів до тлумачення сутності інвестицій, виокремлення їх видів та джерел формування, зумовлює необхідність проведення теоретико-методологічного дослідження зазначеної проблеми. Визначення економічного змісту інвестицій передбачає, перш за все, уточнення поняття капітал. Капітал (франц., англ. «capital», від лат. «capitalis» – головний) – у широкому значенні – це все, що здатне приносити дохід, або ресурси, які створені людьми для виробництва товарів і послуг. Іншими словами, капітал – це джерело доходу, інвестоване у виробництво [17; 187].

В економічній теорії капітал є таким же важливим ресурсом, як і земля, праця та підприємницькі здібності. Тому його можна охарактеризувати як «загальну економічну категорію всіх суспільно-економічних формацій» [3, с.21; 9; 18, с. 377; 189, с. 7].

В умовах трансформації економіки України до ринкового типу капітал набуває особливого значення. Як зазначає М. Ю. Коденська, ринкова система базується на використанні капіталу. Нарощування виробництва, якісний розвиток продуктивних сил відбуваються за умови його залучення. Тому капітал є одним із основних чинників розвитку виробництва в ринкових умовах [88].

Інвестиції і капітал, категорії взаємопов'язані: інвестиції є складовою грошового потоку, а капітал – джерелом формування запасів. Капітал є необхідною передумовою формування нового виробництва і забезпечення нормального функціонування існуючого, внаслідок формування та оновлення засобів виробництва [131, с. 55].

З однієї сторони, капітал є джерелом інвестицій, з іншої – є залежним від них, оскільки останні забезпечують його нормальне функціонування і відтворення. Отже, спільною рисою капіталу та інвестицій є процес їх руху [140, с. 220].

Характер обороту, спосіб відтворення капіталу формують передумови для поділу його на основний та оборотний. Як зазначав К. Маркс, різниця між основним та оборотним капіталом полягає в тому, що перший використовується у виробництві тривалий час, не змінюючи свою натурально-речову форму і споживається поступово частинами, а другий – повністю переносить свою вартість на вироблену продукцію протягом одного виробничого циклу [110, с. 407-409].

Капітал є категорією історичною, тому з розвитком суспільно-економічних відносин змінювалися погляди вчених щодо змісту капіталу і, відповідно, інвестицій. У процесі розвитку економічної теорії наукові школи доповнювали, уточнювали формулювання даних категорій (табл. 1.1).

Зокрема, меркантилісти акцентували увагу на сфері обігу, представники класичної позиції – на сфері виробництва. Аналізуючи виробничі процеси, маржиналісти і неокласики зосереджували увагу на дослідженні мікрорівня, а кейнсіаністи – макрорівня.

Таблиця 1.1

Еволюція поглядів вчених на сутність капіталу та інвестицій

Економічні теорії та школи	Трактування понять інвестицій і капіталу
1	2
Меркантилізм	Капітал є тотожний поняттю гроші. «Гроші є джерелом торгівлі, а торгівля нарощує їх обсяг» (Т. Манн)
Англійська класична школа	Капітал: - частина майнових активів людини, які приносять їй дохід (А. Сміт); - частина задіяного у виробництві багатства країни, формами якого є продукція, сировина, матеріали, обладнання та устаткування (Д. Рікардо)
Критичний напрям	Капітал – виробничі активи, джерелом формування яких є доходи виробництва (С. Сімонді) Інвестиції – одна із необхідних умов розвитку суспільного виробництва, джерелом яких є накопичення різної якості (Родбертус)
Французька школа фізіократів	Капітал: - обсяг вкладених у виробництво грошей, в наслідок чого забезпечуються необхідні умови його існування (Ф. Кене); - нагромаджена вартість (Ж. Тюрго) Інвестиції: - вкладення, необхідні для формування засобів виробництва (Ф. Кене); - рухомий капітал (Ж. Тюрго)
Класики нової хвилі	Капітал: - синтез наступних факторів суспільного відтворення – землі, праці та засобів виробництва (Н. Сеніор); - накопичений запас уречевленої праці для здійснення виробничої діяльності, зокрема: будівлі, споруди, матеріали тощо (Дж. Мілль)

Продовження табл. 1.1

1	2
	Інвестиції: - незалежна результативна величина від функції «утримання» (Н. Сеніор); - виробниче споживання, трансформація заощаджень у капітал (Дж. Міль)
Неокласичний напрямок	Капітал – сукупність речей, без яких виробництво не могло б здійснюватися з однаковою ефективністю, але які не є безплатними дарами природи (А. Маршалл)
Марксистська теорія	Капітал – це вартість, що формує додаткову вартість. Капітал є рух, процес кругообігу (К. Маркс)
Кейнсіанська доктрина	Інвестиції – поточний приріст цінності капітального майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду (Дж. Кейнс)
Сучасні теорії: неокласичний синтез	Капітал – ресурси, що створені в результаті виробничої діяльності і використовуються для виробництва товарів та послуг; товари, які безпосередньо не задовольняють потреби людини; інвестиційні товари, засоби виробництва (К. Р. Маконнелл, С. Н. Брю). Капіталовкладення – вкладення заощаджень з метою збільшення випуску споживчих вартостей. Розрізняють вкладення в матеріальний капітал і нематеріальний капітал (П. Самуельсон). Інвестиції: - витрати на виробництво і накопичення засобів виробництва, збільшення матеріальних запасів; будівництво або створення нових капітальних активів (К. Р. Маконнелл, С. Н. Брю); - спосіб розміщення капіталу, який повинен забезпечити збереження або зростання його вартості і (або) позитивну величину доходу (Л. Дж. Гитман, М. Д. Джонс)

Джерело: розроблено на основі [7, с. 211; 23, с. 93; 24, с. 27-31; 41, с. 377-379; 52, с. 45-49; 79, с. 117; 107, с. 551-556; 159, с. 36; 197, с. 88; 265].

Першим узагальнив теоретичні погляди на капітал та інвестиції Жак Тюрго. Основні положення його праць стали фундаментом для подальшого розвитку ліберальної інвестиційної теорії, зокрема:

- визначення капіталу й інвестицій як головної умови економічного розвитку суспільства;

- визнання змінності капіталу і його залежності від розмірів доходу;
- визнання залежності інтенсивності інвестування від величини прибутку [260].

Сучасна теорія інвестицій поєднала підходи кейнсіанської, інституціональної та неокласичної школи і розглядає інвестиції в усіх сферах економіки як на мікро-, так і макроекономічному рівнях [234, с. 32].

За часів Радянського союзу в економічній науці поняття «інвестиції» не вживалося. Проте в науковій літературі його визначали як довгострокове вкладання капіталу в різні сфери економіки країни або за кордон з метою отримання прибутку [31; 59, с. 258; 86, с. 11; 115, с. 14; 255, с. 27].

Часто термін «інвестиції» підмінювався поняттям «капітальні вкладення» тобто вважалося, що це витрати на створення нових, розширення та оновлення існуючих виробничих засобів. Проте єдиної позиції у вітчизняних вчених-економістів щодо зазначеної категорії не було.

Можна виділити два основні підходи: ресурсний і витратний. Витратний підхід сформовано внаслідок ігнорування важливості товарно-грошових відносин. За ресурсного підходу даний недолік зникав. Разом з тим, обидва зазначені підходи мали недолік – вилучення або початкової (грошової), або проміжної (продуктивної) стадії руху інвестицій [116, 117, с. 36-42; 142, с. 411; 152, с. 12; 200, с.9].

Наступним дискусійним положенням було віднесення вартості формування оборотних фондів до капітальних вкладень. Дане дискусійне питання лише у 1981 р. було знято, коли була затверджена «Типова методика визначення економічної ефективності капітальних вкладень», згідно якої до суми капітальних вкладень приєднувалися витрати на формування оборотних засобів.

З процесом формування ринкових відносин в Україні почали змінюватися підходи вчених до вивчення проблеми інвестицій. Стосовно походження терміну «інвестиції» існує дві позиції. Одні вчені вважають, що даний термін є похідним від слова «investio» – наділяти; інші – від слова «invest» – вкладати.

Відсутня одностайність і у визначенні сутності інвестицій. Навіть у вітчизняному чинному законодавстві вона розкривається по-різному. В Законі України «Про інвестиційну діяльність» – інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Такими цінностями можуть бути: кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери; рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності); майнові права, що випливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»); права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; інші цінності [161].

Водночас, у Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств» інвестиція – це господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно [163].

На нашу думку, більш повно розкрито сутність поняття «інвестиції» в Законі України «Про інвестиційну діяльність», оскільки в ньому наведена мета здійснення інвестицій, а також враховується їх динамізм, тобто

розкривається процес перетворення інвестиційних ресурсів у вкладення, витрати і дається широка класифікація інвестицій як об'єктів інвестиційної діяльності.

Проте, дане визначення теж не позбавлене недоліків. Згідно Закону України «Про інвестиційну діяльність» в результаті здійснення інвестицій повинен бути отриманий прибуток або досягнутий соціальний ефект. Але результатом інвестування може бути такий, що неможливо визначити у вартісному вираженні. Крім того, вкладення у майнові та інтелектуальні цінності зумовлює дискусію щодо виокремлення окремим об'єктом чи залишення в складі існуючих цінностей грошових засобів [74, с. 130].

У сучасній науковій літературі мають місце декілька позицій вчених до трактування поняття «інвестиції». Перша позиція передбачає ототожнення інвестицій з поняттям «капітальні вкладення» [174, с. 258; 198; 208, с. 86]. В контексті зазначеного інвестиціями є вкладення капіталу у формування відновлення основних засобів. Проте інвестиції є ширшим поняттям, ніж капітальні вкладення, оскільки об'єктом їх вкладення можуть бути фінансові інструменти, основні та оборотні засоби. Тому капітальні вкладення не слід ототожнювати з інвестиціями, вони є лише одним із їх видів.

Згідно другої позиції інвестиції розглядаються як довгострокове вкладання ресурсів [2; 6; 42, с. 109; 90; 121, с.45; 181, с. 287; 218, с.19; 236]. Але лише частина інвестицій набуває довгострокової форми. Якщо об'єктом інвестування є поточна діяльність терміном до одного року, такі інвестиції є короткотерміновими.

За третьою позицією інвестиціями є вкладання грошей [61, с. 313; 69, с. 73; 89; 106; 137; 167, с. 293; 205; 249]. При цьому капітал може бути вкладений і у фінансові інструменти, і у майно.

Четверта позиція полягає в тому, що метою здійснення інвестицій є лише отримання прибутку [13, с. 408; 28; 46, с. 4; 71, с. 552-554; 146; 214, с. 189]. Важливість зазначеної мети є безсумнівною, проте необхідними є й інвестиції для отримання соціального чи екологічного ефекту.

Згідно п'ятої позиції, яку поділяє значна частина західноєвропейських вчених, інвестиції розглядаються як вкладення у цінні папери, що є обґрунтованим, оскільки фондовий ринок у цих країнах є досить розвиненим [95, с. 297; 104, с. 208; 119, с.41; 153, с. 97-101; 244, с. 503]. Однак у вітчизняній практиці на першому місці стоїть реальне інвестування, особливо у сільському господарстві. Тому дана позиція вчених є також дискусійною.

З огляду на багатогранність поняття «інвестиції», вважаємо, що його неможливо сформулювати з урахуванням всіх важливих ознак даної категорії, зокрема: мети, видів, об'єктів, рівнів тощо. Виходячи з цього, пропонуємо відображати у змісті поняття «інвестиції» лише загальні риси, що відображають тісний взаємозв'язок інвестицій та капіталу. Щодо інших характеристик інвестицій, пропонуємо вважати їх вторинними, тобто такими, які лише уточнюють їх загальні риси.

Отже, наша позиція: інвестування – це вкладання всіх видів капіталу в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності для досягнення поставленої інвестором мети, а інвестиції – всі види капіталу, що вкладається юридичними та фізичними особами з метою одержання економічного, соціального та екологічного ефекту [221].

На сучасному етапі розвитку сільського господарства особливого значення набуло впровадження інновацій, як однієї з основних передумов підвищення конкурентоспроможності галузі [30; 35; 67, с.103; 81; 126]. Виходячи з цього, інновації як одна із форм інвестицій потребують

відповідного дослідження. Першим сформулював поняття «інновації» Й. Шумпетер, – вважав інноваціями якісні зміни виробництва, зокрема: використання нових видів товарів, нових виробничих засобів тощо [253, с. 188-190].

Згідно Закону України «Про інноваційну діяльність» інноваціями є новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [162].

На думку М. Зубця і С. Тивончука під інноваціями слід розуміти новації, які матеріалізуються у новий продукт, пройшовши стадії науково-технічного та інноваційного циклів [67].

Ми притримуємось думки, що інновації – це новостворені (засновані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [129; 196; 240, с. 417].

У науковій літературі наведена множина термінів, що розкривають зміст основних видів інвестицій [44, с. 22; 74, с.16]. У зв'язку з чим, виникає необхідність їх систематизації і класифікації. Класифікація – це розподіл однорідних об'єктів на класи за визначеними загальними ознаками [57, с. 258]. Класифікація інвестицій – це їх розподіл на групи за певними ознаками.

Незважаючи на достатньо високий рівень розробленості теоретичних питань щодо класифікації інвестицій, у науковій літературі зустрічаються розбіжності поглядів вчених на дану проблему. Зокрема, за об'єктами вкладень одні вчені поділяють інвестиції на реальні і

фінансові [14, с. 160; 33, с. 51-53; 98; 118, с. 22-23]; інші – на реальні, фінансові та інвестиції в нематеріальні активи [15; 87, с. 61; 246, с. 82]; або на виробничі, фінансові, інтелектуальні [34; 47, с. 52; 55; 102]. Останній підхід вчених, на нашу думку, точніше враховує сучасні особливості інвестиційного процесу в аграрному секторі економіки.

Існують розбіжності щодо поділу інвестицій і за типом відтворення капіталу, джерелами фінансування, рівнем доходності та іншими ознаками. Виходячи із зазначеного, пропонуємо наступну класифікацію інвестицій сільськогосподарських підприємств (рис. 1.1).

Важливу роль в аграрному виробництві відіграють і біологічні активи. Вони посідають одне з головних місць у майнових комплексах підприємств. Проте дані активи системно не відображені в існуючих класифікаціях інвестицій. У зв'язку з чим, не знайшло належного відображення співвідношення між активами: із зростанням частки біологічних активів у загальній величині активів підприємства порівняно з іншими необоротними активами зростає віддача від активів. Тому для зниження капіталомісткості виробництва доцільно не зменшувати витрати (інвестиції) на біологічні активи, а навпаки, їх збільшувати, а щодо інших, наприклад, будівель, споруд – зменшувати.

Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» робоча і продуктивна худоба та багаторічні насадження нині не належать до складу основних засобів. Для оцінки реальних обсягів інвестицій у виробничий капітал вважаємо за необхідне доповнити існуючу класифікацію інвестицій аграрних підприємств біологічними активами, згідно якої слід розрізняти інвестиції в поточні та довгострокові біологічні активи. Даний поділ, на нашу думку, є доцільним,

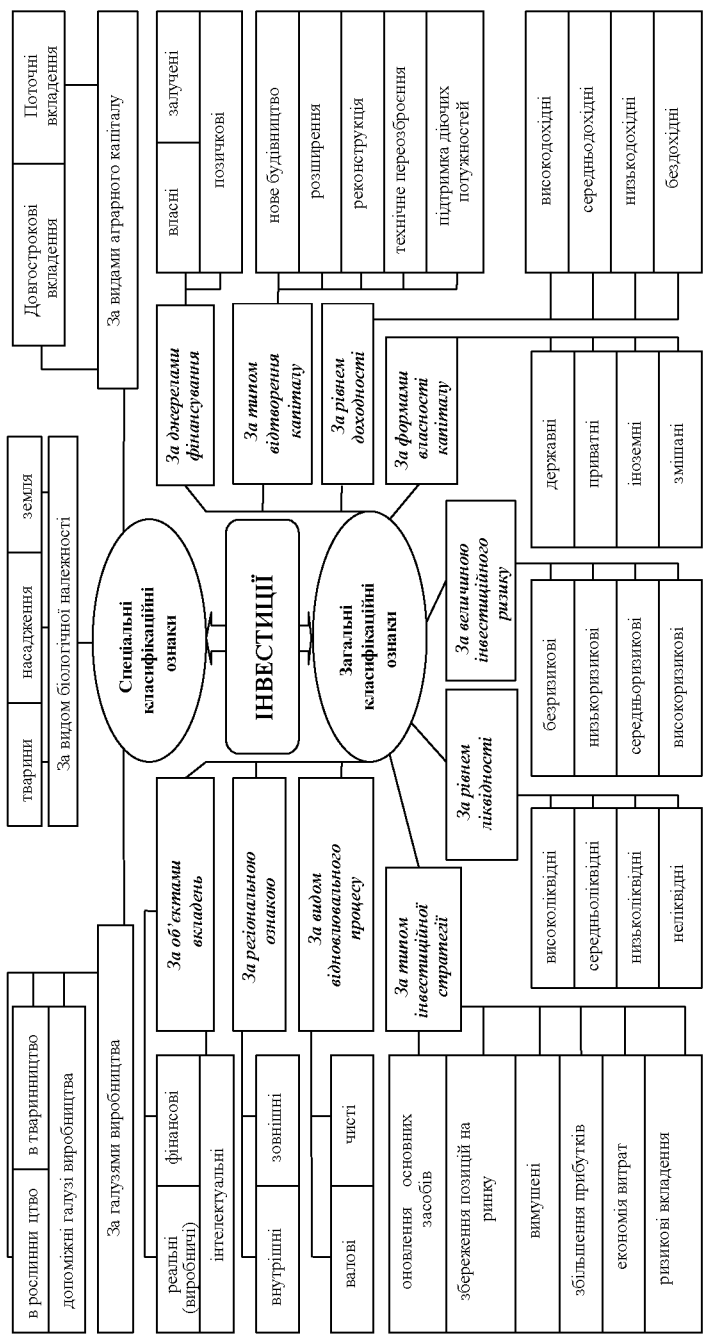
оскільки сільське господарство є специфічною галуззю економіки і інвестиційна діяльність тут має свої особливості.

Об'єктивними особливостями сільського господарства є наступні: застосування у виробничому процесі рослин і тварин, а також використання сил природи. Як зазначає П. Т. Саблук, у аграрній сфері основними виробничими факторами є клімат, погодні умови, родючість ґрунтів, специфіка росту живих організмів. В даній галузі технологічний процес ґрунтується на застосуванні закономірностей росту і розвитку рослин і тварин [176].

Якщо на промисловому підприємстві в умовах фінансового дефіциту можна призупинити процес виробництва, то в сільському господарстві зробити це неможливо, оскільки спрацьовують біологічні фактори. У промисловому підприємстві невчасно виконаний технологічний захід може затримати виробництво, у сільськогосподарському – може привести до загибелі тварин, погіршення якісних параметрів і втрат продукції.

Природний фактор є основною причиною тривалості виробничого циклу в галузі. Зокрема, для рослинництва характерним є певна перерва праці у проміжку між посівом сільськогосподарських культур та збиранням врожаю. Тому час виробництва і робочий період не співпадають, що зумовлює велику тривалість обороту авансованого капіталу. Зазначені фактори формують значно нижчий рівень конкурентоспроможності аграрного капіталу порівняно з фінансовим і промисловим видами.

Отже, сільське господарство характеризується високим ступенем ризику, що відповідно впливає на інвестиційну діяльність в галузі. Іншими словами, внаслідок специфічних рис сільське господарство потребує застосування відповідних механізмів державної підтримки.

Рис. 1.1. Класифікація інвестицій сільськогосподарських підприємств
 Джерело: адаптовано на основі [105, с. 96-99]

Наступною особливістю інвестування у сільському господарстві є здатність частини виробничого капіталу до самовідтворення. Окремі види основних засобів мають власні специфічні особливості обороту капіталу. Такими, зокрема, є продуктивні тварини та багаторічні насадження.

Щодо інвестування у створення основного стада тварин, то спочатку такі інвестиції набувають форми поточних витрат. Дані витрати у процесі виробництва мають форму запасів, при переведенні тварин до основного стада вони списуються на витрати щодо створення основного стада. Поряд із капітальним будівництвом, формуванням та відтворенням виробничих засобів такі вкладення вважаються капітальними інвестиціями.

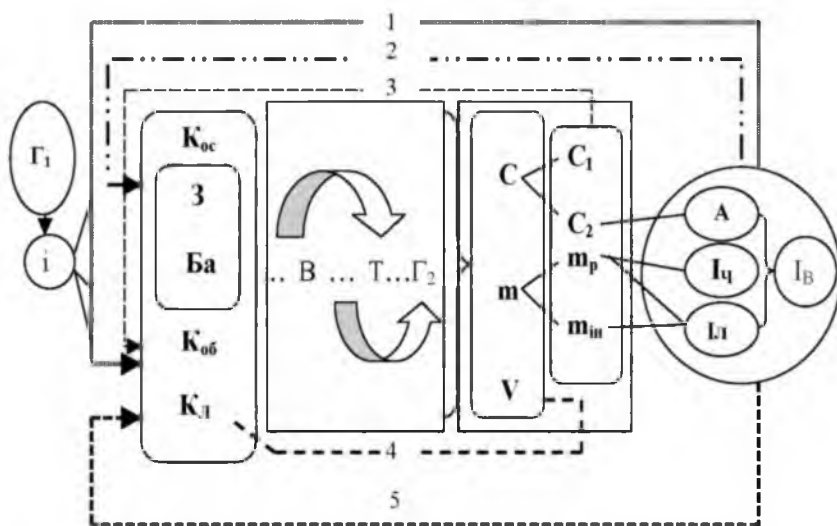
Для визначення ролі інвестицій у процесі сільськогосподарського виробництва наведено схему їх обороту. В умовах розширеного відтворення виробничого капіталу схема має вид (рис. 1.2).

Враховуючи особливості інвестиційного процесу у сільському господарстві, визначено наступні специфічні риси біологічних активів:

- специфіка кругообігу капіталу;
- основна ланка сільськогосподарського капіталу;
- наявність високих ризиків;
- можливість збільшення їх продуктивності;
- носії інновацій в сільському господарстві;
- можливість трансформації у капітальні і поточні;
- біологічні активи на кінцевій ланці виробництва є предметом споживання чи переробки [258].

В умовах простого відтворення сільськогосподарського капіталу схема має іншу інтерпретацію. В цих умовах характерним є те, що обсяг чистих інвестицій, рівний нулю, (немає потоків вартості 1 та 5), а валові інвестиції за розміром дорівнюють сумі

амортизаційних відрахувань, що свідчить про відсутність економічного зростання у підприємстві.

де Γ – грошовий вираз капітальних вкладень; i – інвестування; K_{oc} – основний капітал; K_{ob} – оборотний капітал; K_l – людський капітал; 3 – земля; Ba – біологічна складова; B – безпосередній процес виробничої діяльності; T – інвестиції в товарній формі; Γ_2 – вартісний вираз реалізованої продукції; C – застосовані засоби виробництва; C_1 – витрати при відтворенні оборотного капіталу; C_2 – витрати при відтворенні основного капіталу; A – амортизаційні відрахування; V – заробітна плата всіх учасників інвестиційного проекту; m – прибуток; m_p – прибуток в формі реінвестування; m_n – прибуток, що виводиться з виробництва; I_B – валові інвестиції; I_q – чисті інвестиції; I_l – інвестиції у людський капітал.

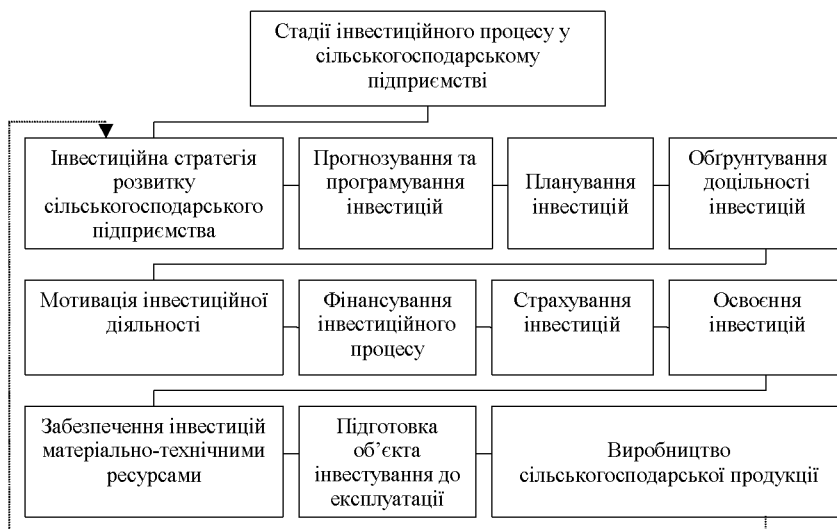
Рис. 1.2. Кругообіг інвестицій у сільськогосподарському підприємстві (розширене відтворення)

Джерело: адаптовано на основі [111, с. 387-392; 188; 219, с. 123-127].

За економічної кризи, яка призводить до згорання виробничої діяльності підприємств, відтворення капіталу

набуває рис звуженого. Обсяг чистих інвестицій за даних умов характеризується від'ємним значенням, а валових – менший від амортизаційних відрахувань. Потоки вартості 1 і 5 – відсутні, а потік 2 є неповноцінним, оскільки не покриває витрати на відновлення основного капіталу.

В основі кругообігу інвестицій лежить інвестиційний процес, основні стадії якого у сільськогосподарському підприємстві зображено на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Основні стадії інвестиційного процесу у сільськогосподарському підприємстві

Джерело: розроблено на основі [85; 100; 120, с. 125].

У практиці господарської діяльності інвестиції здійснюються шляхом розробки і реалізації інвестиційних проектів. За результатами дослідження позицій вчених щодо сутності поняття «проект» поділяємо позицію С. О. Москвіна, який використовує визначення, сформульоване у методичних матеріалах Всесвітнього банку.

Отже, проект – це комплекс взаємопов'язаних заходів, розроблених для досягнення певних цілей протягом заданого часу за встановлених ресурсних обмежень [125].

Важливою складовою ефективною інвестиційної діяльності є розробка інвестиційної стратегії. Стратегія (гр. «stratos» – військо + «ago» – веду) – це мистецтво ведення війни, що включає в себе вміння щодо планування і організації важливих операцій і кампаній [20, с. 77].

В економічній літературі поняття «стратегія» з'явилося в 60-х рр. ХХ ст. внаслідок розвитку в країнах Європи теорії стратегічного управління. Використання у практичній діяльності методів стратегічного управління відбулося внаслідок прискорення темпів розвитку економічних систем даних країн.

Основними етапами розвитку теорії стратегічного управління є:

- 50-60-ті рр. ХХ ст.: стратегічне управління – це процес довгострокового планування виробництва;
- 70-ті рр.: стратегічне управління – вибір діяльності, якою буде займатись фірма в майбутньому;
- 80-ті рр.: стратегічне управління – максимальне врахування на майбутнє змін внутрішнього та зовнішнього середовища фірми. Фірмі потрібно було обрати такі рішення, щоб відповідно відреагувати на зміни, що вже відбулися, і забезпечити можливість своєчасної реакції на майбутні впливи зовнішнього середовища, що й зумовило зміст стратегічного управління [69, с. 163].

Нині економічна стратегія – це система довгострокових цілей і заходів для досягнення успіху підприємства [99, с. 56], або довгострокові установки та плани щодо формування і розвитку бізнесу [108; с. 80]. Вважаємо, що перше визначення змісту стратегії є більш повним і точним.

Виходячи із зазначеного, під інвестиційною стратегією розвитку сільськогосподарського підприємства вважаємо систему довгострокових цілей і заходів здійснення його інвестиційної діяльності, які сформовані відповідно до загальної стратегії розвитку підприємства. Включення інвестиційної стратегії у процес інвестування, як першочергової його стадії, є необхідною передумовою ефективності останнього, а також запорукою економічного розвитку сільськогосподарського підприємства.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 № 1158 «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» у рамках державної фінансової підтримки села передбачається: подвійне збільшення обсягу інвестицій у сільське господарство; формування інвестиційної підтримки фермерських господарств з першочерговим її спрямуванням на реалізацію інноваційних проєктів; спрямування однієї третини надходжень до дорожніх фондів на інноваційний розвиток шляхової мережі у сільській місцевості; фінансування розвитку матеріально-технічної бази наукових установ агропромислового комплексу у обсягах, які щороку становлять не менш як 6 % вартості основних засобів; надання переваги сільськогосподарським товаровиробникам у процесі конкурентного відбору інноваційних проєктів для їх фінансової підтримки за рахунок коштів держави [160].

Передбачається фінансування та перерозподіл фінансових потоків державою у вигляді:

- повного безвідсоткового кредитування інноваційних проєктів за напрямками, що визнані пріоритетними на даному етапі розвитку аграрної сфери;
- часткового (до 50 %) безвідсоткового кредитування інноваційних проєктів за умови забезпечення решти необхідних коштів безпосереднім виконавцем проєкту або іншими суб'єктами інноваційної діяльності;

- повної або часткової компенсації відсотків, сплачених інноваційними сільськогосподарськими підприємствами комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів;
- надання держаних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів;
- майнового страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків відповідно до законодавчих вимог [36].

Фінансування може здійснюватися державою самостійно – в такому разі джерелами фінансової підтримки традиційно виступають кошти державного та місцевих бюджетів та власні кошти спеціалізованих державних і комунальних фінансово-кредитних установ. Як варіант, вона також може стимулювати запровадження в інноваційному секторі аграрної сфери механізми самоорганізації шляхом стимулювання венчурних фондів, об'єднань підприємств, участі великого капіталу тощо.

В Україні координація та економічне регулювання інноваційних процесів через реалізацію інноваційної політики – як це відбувається в країнах із розвинутою економікою – на сучасному етапі неможливі через неготовність ринкових структур окремих регіонів сприймати та освоювати інновації, оскільки у своїй діяльності такі структури продовжують орієнтуватися лише на найбільш прості та комерційно безпрограшні технології. Внаслідок цього сільськогосподарське виробництво страждає від так званої «технологічної інфляції», що не уможливлює освоєння будь-яких новацій. Тому доцільною є переорієнтація на запровадження так званої точкової технології інноваційної діяльності: на визначених територіях концентрувати новації та створювати «точки економічного зростання» – бази апробації нових технологій. У якості таких випробувальних

полігонів можуть виступати агротехнопарки, агротехнополіси, а також безпосередньо агропідприємства, оскільки саме вони повною мірою спроможні використовувати ідеї та результати наукових досліджень [209, с. 223; 238; 257; 259].

Для розробки інноваційного проекту аграрні підприємства потребують вільних коштів. Найвагомішими внутрішніми джерелами інвестування аграрних підприємств є нерозподілений прибуток, амортизаційні відрахування, сальдо позареалізаційних доходів, виторг від списання надходжень активів, іммобілізація залишкових поточних активів та статутний фонд (акціонерний капітал) [5; 39].

Умовно всі перелічені, а також інші джерела інвестування поділяють на економічні та організаційно-фінансові. Серед економічних головна роль належить джерелам виробничого походження, пов'язаних насамперед з перерозподілом заощаджень держави, приватних осіб, підприємств будь-якої форми власності, резервним і страховим фондам та коштам від приватизації. В цю групу також входять і джерела невиробничого походження, зокрема кошти від кредитної емісії центрального банку та реінвестування прибутків, одержаних в Україні іноземними інвесторами.

Друга група джерел інвестиційних ресурсів – організаційно-фінансова: власні та позичкові кошти агропідприємств, включаючи амортизаційні відрахування, виручка від продажу обладнання, що не використовується, кредити банків, позики фінансово-інвестиційних структур, кошти від емісії цінних паперів, державна фінансова підтримка у вигляді пільгової оренди, тарифна та податкова політика, цільове надання пільг на використання природних ресурсів тощо [94; 109, с. 52; 139].

Згідно з іншою класифікацією, джерела формування інвестицій мають виробниче чи невиробниче походження. До

виробничих джерел інвестицій належать всі економічні джерела, окрім емісії кредитних грошей та іноземного капіталу. Інвестування за рахунок цих джерел не впливає на насиченість ринку грошима та не змінює темпи інфляції [8, с. 221; 16, с. 303; 43, с. 662; 150 с. 169].

Фінансування інноваційних потреб власними фінансовими ресурсами викликає заморожування коштів, зниження рівня ліквідності підприємства та скорочення коефіцієнту оборотності його капіталу [40, с. 53; 136; 151; 172]. Формування внутрішніх джерел інвестицій піддається цілеспрямованому впливу методів державного економічного регулювання, тобто бюджетно-податкової та інвестиційної політики, діяльності на грошовому та фондовому ринках, кредитної та емісійної політики центрального банку тощо. Ці джерела утворюють контрольовану за обсягом та напрямками руху масу фінансових ресурсів. Їх вплив на збільшення темпів інфляції можна повністю усунути шляхом реалізації державних програм структурної перебудови та визначенням пріоритетів сільськогосподарської та інвестиційної політики [49].

Для зовнішніх джерел інвестування вітчизняного походження перевагами є ефект фінансового лівериджу (ефект фінансового важеля), тобто використання заборгованості для здійснення інвестицій, скорочення термінів практичної реалізації інноваційних проектів, наявність вимогливого зовнішнього контролю за використанням інвестиційних коштів, можливість реструктуризації боргу за умови виникнення такої необхідності та розподіл ризиків. До недоліків використання цього виду інвестицій слід віднести необхідність внесення певної застави для одержання потрібних інвестицій, боргову залежність від інвесторів (кредиторів), можливість втрати аграрним підприємством значної частини своєї власності,

часткове обмеження його самостійності та певне послаблення контролю керівництва [73].

Одним із різновидів даної групи джерел інвестування, що є найбільш перспективним для сільського господарства в контексті технологічного переоснащення, необхідного для провадження інноваційної діяльності та реалізації інноваційних проектів, є лізинг. Загальна лізингова схема полягає в тому, що фінансово-кредитна установа здійснює певні вкладення у придбання об'єктів лізингу, передає їх лізингоодержувачу на певний термін часу і отримує дохід у вигляді відсотків за лізингом (лізингових платежів), що складаються з власне орендної плати, лізингової маржі та премії за ризик [12; 53; 134; 158, с. 76].

Залучення коштів із зовнішніх джерел інвестування іноземного походження та їх специфіка: аргументами на користь їх використання є вищий ступінь захищеності від інфляції, надзвичайно високий ступінь контролю за використанням інвестиційних коштів, вища схильність інвестора до інвестування у високі технології, високий рівень страхування тощо. Також, на відміну від іноземних кредитів та позик, прямі іноземні інвестиції спроможні створювати додатковий виробничий попит на внутрішньому ринку, сприяючи стабілізації господарського та фінансового становища країни. Однак недоліки залучення також досить вагомі – це ускладнений і досить тривалий період залучення інвестиційних ресурсів, необхідність переконливих гарантій, висока вартість та витрати на техніко-економічне обґрунтування проектів.

Оскільки зовнішні джерела інвестицій контролюються зарубіжними партнерами, вони практично не враховують національні інтереси та прагнуть передати іноземним підприємствам виробничі функції інвестування. Це призводить до скорочення випуску національного технологічного обладнання, машин та матеріалів, а також

питомої зайнятості населення, що у кінцевому рахунку сприяє збільшенню вітчизняної інфляції. Також зовнішні джерела інвестицій часто імпортують до країни інфляцію з інших країн через сплачене іноземними партнерами ввезення вартісних видів обладнання чи інших матеріальних ресурсів [26; 179, с. 462].

Розглянемо таку форму інвестування як кредитування інноваційної діяльності у вигляді венчурного фінансування. У науці і досі не існує єдиного узгодженого визначення венчурного капіталу. Здебільшого його характеризують як економічний інструмент, що використовується для фінансування введення у дію компанії, її розвитку, захоплення або викупу інвестором при реструктуризації власності [38, с. 44; 97, с. 111-116; 112, с. 174-176; 147, с. 110-112].

Інвестор надає фірмі необхідні кошти шляхом вкладення їх у статутний капітал та/або виділення пов'язаного кредиту. За це він отримує визначену частку (не обов'язково у формі контрольного пакету) у статутному фонді компанії, яку залишає за собою до тих пір, доки не продасть її та не отримає належного йому прибутку. Інвестиції у формі венчурного капіталу характеризуються рядом особливих рис, що дозволяють виокремити їх з-поміж інших форм інвестицій: тривалі строки, елементи ризику, участь у керуванні компанією, в яку інвестуються кошти, форма отримання доходів (переважно через приріст капіталу, а не у вигляді дивідендів).

Венчурний капітал виступає специфічним типом фінансів, які надаються фірмами, що інвестують і одночасно беруть участь у керуванні молодими компаніями, які не котуються на фондовому ринку [133, с. 86; 154]. Фактично мова йде про малі, орієнтовані на нові технології фірми, повз які здебільшого проходять великі компанії і традиційні фінансові інститути, основною перепорою розвитку яких,

особливо із «проривними» технологіями та неструктурованими ринками, є недостатність фінансових ресурсів. Інституційний аналіз національних інноваційних систем доводить, що більшість структур венчурного капіталу є незалежними фондами, які об'єднують капітали фінансових інститутів.

За визначенням Європейської Асоціації венчурного капіталу, венчурний капітал (venture capital) є професійним пайовим капіталом, що надається підприємцям для вкладення коштів на ранній стадії розвитку або за ризикованого розширення підприємства. Супроводжується високим ризиком, який бере на себе інвестор, і, водночас, очікуванням доходу вищого, ніж середня окупність інвестицій. Відповідно, венчурними фондами (venture fund) прийнято називати фонди приватного капіталу (private equity funds), які інвестують у підприємства, що знаходяться на ранніх стадіях свого розвитку. Для порівняння, у вітчизняному законодавстві венчурний фонд є недиверсифікованим інститутом спільного інвестування закритого типу, що здійснює виключно приватне розміщення цінних паперів власного випуску серед юридичних осіб та фізичних осіб. У свою чергу, венчурне інвестування представляє відокремлену частину інвестиційної галузі, що має стандартні методи оцінки проєктів, критерії успіху інвестицій та заходи із диверсифікації ризиків [254, с. 193-197].

У будь-якому разі, яким би не було джерело надходження інвестиційних ресурсів для реалізації інноваційного аграрного проєкту, загальними принципами їх формування є наступні:

- забезпечення максимального прибутку та стабільного економічного становища у відносно тривалому часовому інтервалі;

- раціональне використання наявного виробничого, інтелектуального та природно-ресурсного потенціалу;
- форсоване освоєння нових сегментів ринку, нових товарів та послуг, сфер та видів діяльності з урахуванням фактору конкуренції;
- забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людей;
- досягнення соціального ефекту [177; 239; 247, с. 61; 251, с. 149].

Найбільшу ймовірність залучення інвестиційних ресурсів для реалізації свого інноваційного проекту мають аграрні підприємства, діяльність яких характеризується господарською та фінансовою спроможністю, відповідністю умовам та вимогам ринкової економіки, перспективністю та забезпеченістю матеріальними та трудовими ресурсами.

ВИСНОВКИ

Отримані результати проведеного дослідження дозволили сформулювати висновки та практичні рекомендації щодо поліпшення інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств:

1. Теоретично доведено, що в сучасних умовах основним інструментом механізму реалізації стратегічних цілей економічного розвитку підприємства є інвестиції, під якими слід розуміти усі види капіталу, що вкладається юридичними та фізичними особами для одержання економічного, соціального та екологічного ефекту. Інвестування визначено як процес вкладання всіх видів капіталу в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності для досягнення поставленої мети. Результативність інвестування визначається ефективністю інвестицій – співвідношенням результатів інвестування і витрат інвестиційних ресурсів на їх отримання, яке забезпечує максимальний вихід якісної (екологічно безпечної) продукції з одиниці застосовуваних ресурсів. Економічна ефективність інвестицій перебуває у тісному зв'язку із соціальною та екологічною ефективністю.

2. Слід вважати доцільним розширення методичної бази оцінки рівня інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств, що враховує комплексне використання критеріїв, індикаторів та показників, зокрема обсягу та структури інвестиційних ресурсів, розміру виробничих витрат на одиницю площі, коефіцієнта окупності витрат, які дозволять встановити об'єктивність процесу інвестування економічного розвитку сільськогосподарських підприємств.

3. Ідентифіковані проблеми, що стримують економічний розвиток сільськогосподарських підприємств Житомирської області, якими є: брак фінансових ресурсів

для ведення господарської діяльності; недостатній рівень професійної підготовки керівників, передусім, з питань застосування сучасних технологій виробництва продукції, організації та управління праці; енерго- та ресурсозатратні технології виробництва продукції; високий ступінь морального та фізичного зносу техніки й устаткування; низький рівень забезпеченості інформаційними ресурсами та співробітництва з суб'єктами ринкової інфраструктури; недостатня участь сільськогосподарських підприємств в інтеграційних процесах (за горизонтальним та вертикальним векторами).

4. Встановлено, що визначальними чинниками інвестування економічного розвитку сільськогосподарських підприємств Житомирської області слід вважати: фізичний розмір підприємства; масштаби його господарської діяльності; рівень інтенсивності та ефективності виробництва. Аналіз показників групувань вказує на те, що зростання числового виразу даних факторів призводить до збільшення обсягів інвестування у сільськогосподарські підприємства у 2,4 раза.

5. Доведено, що діагностику інвестиційних ризиків економічного розвитку сільськогосподарських підприємств слід здійснювати за допомогою методики, в основі якої є ідентифікація, системне врахування та кількісна оцінка політичних, правових та фінансово-економічних ризиків. При оцінці інвестиційних проектів у сільськогосподарських підприємствах інтенсивність ризику може бути незначна (0,1), нормальна (0,3), припустима (0,5), значна (0,7) та екстремальна (0,9). Значення ризику при інвестуванні у сільськогосподарські підприємства Житомирської області високе ($r = 1,4$), що вказує на їх низьку інвестиційну привабливість.

6. Вибір стратегічних для інвестування галузей сільського господарства пропонується здійснювати на основі

їх ранжування за середнім інтегральним показником інвестиційної привабливості. Дієвими напрямками інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств Житомирської області є поліпшення стану, рівня забезпеченості та використання активної частини основних засобів даних підприємств. При цьому стратегічними для інвестування галузями сільськогосподарських підприємств Житомирської області є зерновиробництво, скотарство, свинарство, картоплярство та буряківництво (середній інтегральний показник інвестиційної привабливості даних галузей становить 17,5).

7. Формування організаційного механізму інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств у зоні радіаційного забруднення робить доцільним надання цим територіям особливого нормативно-правового статусу, зміну фіскальної політики, впровадження стратегії системного відродження сільських територій. Реалізація розроблених пропозицій є можливою в межах комплексної державної програми щодо зменшення податкового тиску на підприємницькі структури, які вкладають інвестиції в аграрну сферу радіаційно забруднених територій.

8. Обґрунтовано, що управління релевантними інформаційними потоками, виділення тренда зміни значень фактора ризику та визначення його сезонних коливань, виокремлення випадкової складової варіаційного ряду, аналіз та інтерпретацію отриманих результатів для економічного розвитку сільськогосподарських підприємств забезпечить розроблений алгоритм моніторингу ризиків. Кадастрова система на право інвестиційного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств сприятиме оптимізації інвестиційних процесів у аграрній сфері на основі врахування інвестиційних ризиків та збалансування періоду окупності витрат й рівня рентабельності.

9. Реалізація цілей економічного розвитку сільськогосподарських підприємств стане можливою за рахунок їх інвестиційного забезпечення, стратегічними напрямками якого є: створення інвестиційних фондів; розширення кредитування за державними гарантіями; удосконалення лізингової діяльності та державної підтримки щодо впровадження інновацій у виробництво; формування механізму підтримки інвестування особистих селянських господарств. Комплексна дія та впровадження в практику господарювання розроблених у дослідженні заходів дасть можливість значно поліпшити рівень інвестування сільськогосподарських підприємств Житомирської області.